

KAPRONCZAY KÁROLY – KAPRONCZAY KATALIN:

A MATERIA MEDICA, MINT A GYÓGYSZERÉSZKÉPZÉS ALAPJA (Összefoglalás)

A gyógyszerészet a felsőbb szintű képzés megindulásakor is elsődlegesen gyakorlati jellegű foglalkozás volt, amely legalább kétezer év gyakorlatát, gyógyszerkészítési technikáját ölelte fel. A foglalkozás lényeges területe az anyagismeret volt, amelynek segítségével a gyógyhatású növényi, állati, ásványi eredetű természetes alapanyagokból, megfelelő technikával gyógyszereket állítottak elő. A gyógyszerészek századokon át elsősorban szakmai testületek /céhek/ keretei között, nagyobb szakmai tudású patikus irányításával, annak segédeként szerezték tudásukat. Csak elvétve találunk olyanokat, akik az egyetemek alacsonyabb szintű, rövidebb képzési idejű oktatásában részt vettek, mindenekelőtt botanikát és ásványtant tanultak. A 17. századtól az európai egyetemekre beiratkozott gyógyszerészek leginkább a gyógyszerkészítéshez kötődő tárgy, a materia medica iránt érdeklődtek. A 18. század utolsó évtizedeiben lezajlott egyetemi reformok hatására a gyógyszerészeknek be kellett kapcsolódnia az általános természettudományos képzésbe, ugyanakkor az orvosképzés tárgyai közé is felvették a fizikát, a kémiát, a botanikát és a materia medicat, vagyis gyógyszerismeretet.

A gyógyszerészképzés alapvető tárgya – a materia medica – mellett a legfontosabb gyógyszerészeti kézikönyvek (pharmacopeák és taxák) használatának kötelező jellegű oktatását is előírták.

A Habsburg Birodalom vonatkozásában a gyógyszerészképzés reformja *Gerhard van Swieten* 1749. január 17-én kelt beadványával kezdődött, amit Mária Terézia 1749. február 7-én elfogadott. Ez kimondta, hogy az egyetemi gyógyszerészképzés alapja a kémia és a botanika. Az előbbit az egyetemi gyógyszertár jól felszerelt laboratóriumában, a növénytant (beleértve a gyógynövényismeretet is) az egyetemi botanikus kertben kell oktatni. Ez az előírás a későbbiekben meghatározta a nagyszombati magyar egyetemen 1770-ben létrehozott orvosi kar keretei között megvalósított gyógyszerészképzést is. A materia medica tárgy oktatására nagy hangsúlyt fektettek, kötelező érvénnyel szerepelt nem csupán a patikusok, de az orvosok, a sebészek, a bábák tananyagában is, hasonló fontossággal bírt a botanikai kurzus is. A materia medica (gyógyszerismeret) oktatása egész éven át folyt, heti 2 órában, az orvostanhallgatókkal együtt. A tananyag a gyógyszerészeti gyakorlatban felhasználható alapanyagokat növényi, állati és ásványi eredetük szerinti csoportosításban tárgyalta. A gyógyszerstan első tanára a nagyszombati években, majd a Budára, illetve Pestre költöztetett orvosi karon *Prandt Ádám Ignác* volt. Saját maga nem írt tankönyvet, bécsi tanára, *Heinrich Johann Nepomuk*

Crantz, 1760-as években kiadott, háromkötetes *Materia medica et chirurgica* című könyve alapján tartotta az órákat.

A materia medica tárgy és a gyógyszerkönyv használatának oktatásában fordulópontot jelentett a megújuló tartalmú gyógyszerkönyvek közreadása (1794-től), az elavult alapanyagok, szerek gyógyászati alkalmazásának megszüntetése, a gyógyszerkincs racionalizálása, a mindennapi gyakorlathoz való közelítése.

A gyógyszerismeret tárgy fontosságára utal, hogy a pesti egyetem Gyógyszertani Intézetéből 1914-ben kivált, önállóvá vált a Gyógyszerismereti Tanszék. A két világháború között a hatalmas léptekkel fejlődő nagyüzemi gyógyszergyártás ténye azt a felismerést eredményezte, hogy a gyógyszerkincs egyre inkább túlnő a gyógyszerkönyvi kereteken. Ennek a változásnak az érvényre jutása tükröződött az 1940.évi oktatási reformban, amely a gyógyszerész-képzés gyökeres átalakulását eredményezte. Korábban - minden reform ellenére is - csak arra irányult a gyógyszerészképzés, hogy a patikákban dolgozó gyógyszerészeket képezzen, tehát az oktatott tárgyak csupán a gyógyszerértári méretű gyógyszerkészítéshez és expedícióhoz szükséges ismereteket szolgálták. Az új tanterv ezzel szemben olyan tartalmi változtatásokat vezetett be, hogy az egyre fejlődő gyógyszeripar területén is megállják a helyüket az újonnan végzett gyógyszerészek.